

RES/RE 2025-2028 lisataotlus: andmepõhise intelligentne kohtuinfosüsteemi (KIS_{AI}) ettevalmistustööd

Riigikohus taotleb aastateks 2025-2026 ühekordseid vahendeid andmepõhise intelligentse kohtuinfosüsteemi (KIS_{AI}) ettevalmistustöödeks järgnevalt:

	2025 (EUR)	2026 (EUR)	2027 (EUR)	2028 (EUR)	Kokku (EUR)
Andmepõhise intelligentne kohtuinfosüsteemi (KIS _{AI}) ettevalmistustööd	140 490	140 490	0	0	280 980

Eesti kohtud kasutavad alates 2017. aastast, mil I ja II kohtuastmes kasutusel olnud kohtuinfosüsteemi võttis kasutusele ka Riigikohus, ühtset kohtuinfosüsteemi (KIS). Kuni 2017. aastani kasutas Riigikohus oma infosüsteemi. Praeguse infosüsteemi näol, vaatamata pidevatele, sageli ka edukatele püüdlustele seda arendada (selgesti eristuvad versioonid KIS ja KIS2, pärast KIS2 arendustes eelmisest pigem selge erinevusega uusversioon puudub), on tegemist lõppkokkuvõtteks oma võimekuse piiridel oleva lahendusega. Selle kõige suuremaks puudujäägiks on dokumendipõhine loogika – kohtu tööprotsessid, mis algusaastatel olidki organiseeritud paberdokumentatsioonil ja -ringlusel, on asendunud küll suures ulatuses elektroonilise dokumentatsiooni ja -ringlusega, kuid on dokumendi, mitte andmete kesksed. See tähendab aga seda, et infosüsteem ei ole enam (ammu) kohtu tööprotsessi arendamise veduriks, vaid hoiab iganenud raamides. Olemasolev kohtuinfosüsteem praktiliselt enam ei loo lisaväärtust, kui loobki, siis see on ebamõistlikult kulukas. Kuigi viimasel aastal on loobutud nõ 5-aasta vanuste vigade parandamisest, ei paranda see kokkuvõttes märkimisväärselt praeguse KIS-i opereerimise kulutõhusust. Kohtusüsteemi vaates tähendab see kokkuvõttes seda, et kohtu põhiprotsessid on jätkuvalt väga inimressursikeskseks. See omakorda tähendab ebaefektiivsust, aga ka ebaproportsionaalselt suurt hulka toetavaid teenuseid ja mittejuriidilise kvalifikatsiooniga tööjõudu.

Kohtute uue arengukavaga, mille väljatöötamist korraldab Riigikohus, on seatud sihiks 2030. aastaks üle minna andmepõhisele menetlus- ja töökorraldusele õigusemõistmises, milleks tuleb kasutusele võtta ka selliseid tööprotsesse toetav uus elektrooniline töövahend. Alates menetlusosalisest peab suhtlus kohtuga olema andmepõhine. Sellise töövahendi üks olulisemaid ülesandeid on õigusemõistmiseks lisaväärtuse loomine andmetöötluse ja selle põhjal konkreetse kohtuasja lahendamist abistavate analüüside, kokkuvõtete, üldistuste, varasema praktikaga võrdluste jmt genereerimisega. Kohtunik peab saama sellist tuge mitte abstraktselt, vaid konkreetselt iga tema poolt läbiviidud menetluse vajadusi arvestavalt. Selle tulemusena on oodatav nii inimtöö mahu kui ka selleks kuluva aja vähenemine kohtuniku otsuste eelselt - nii menetluslike vahe- kui ka asja lahendava lõppotsuse vaates. Kohtumenetluse kvaliteet tõuseb, kohtumenetlus muutub oluliselt kiiremaks, selle kuluefektiivsus paraneb tuntavalt, mitte üksnes kohtu korralduse eest vastutavale riigile, vaid ka kõigile teistele õigusemõistmisega seotud isikutele.

2025. ja 2026. aastaks on seatud eesmärgiks kokku leppida tuleviku andmepõhised õigusemõistmise tööprotsessid ja andmemudel kohtusüsteemi piires, aga samuti menetlusosalise (füüsiline ja juriidiline isik) komponent ning minimaalselt kirjeldada nõuded õigusemõistmisega seotud teistele põhitegutsejatele (prokuratuur, advokaat jt). Samuti koostada lähteülesanne uue infosüsteemi hankeks. 2025. ja 2026. aasta eesmärkide

saavutamiseks on kavandatud vahendid kuni 1000 / inimtöötundi / aastas töö eest tasustamiseks (keskmine tasumäär 70 + maksukulu / töötund, kokku 93 660 eurot) ja kuni 46 830 euro piires muid kulusid (töötoad, teiste riikide praktikast õppimine jmt).

Riigihange KIS_{AI} loomiseks on kavandatud läbi viia 2017 ja vahendid selle väljatöötamiseks planeeritakse eelarvesse 2016. aastal.

Andmepõhise intelligentse kohtuinfosüsteemi kasutuselevõtuga on realistlik saavutada tööjõukulude osakaalu vähenemine õigusemõistmises minimaalselt 15-20%. 2024. aasta kohtusüsteemi kogueelarve (I-III kohtuaste) 67,7 mln eurot, millest tööjõukulude osakaal on 80,9 %. Isegi 15% vähenemine tähendaks 2024. aasta näitel **8,2 mln eurost kokkuhoidu aastas**.

Praegu on kohtusüsteemi halduse eest vastutav justiitsminister koos Riigikohtu esimehe juhitava kohtute halduse nõukojaga. Uus kohtuhalduse mudel on Riigikohtu esimehe moodustatud töögrupi poolt ette valmistatud, VTK on läbinud kooskõlastusringi, kohtute seaduse muutmise eelnõu on lõppjärgus ja see esitatakse valitsuse kaudu Riigikogule hiljemalt 2024. aasta sügisel.

Koostajad: Monika Kask ja Üllar Kaljumäe
14.06.2024